

*О.В. Волошенко – канд. юрид. наук, доц. кафедри теорії та історії права
Інституту права, економіки та соціології
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ФІНАНСОВА СИСТЕМА ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ КОМПОНЕНТ ДЕРЖАВНОСТІ

Кризові явища, що відбулися на початку ХХІ століття у світі, продемонстрували суттєву залежність стабільного та безпечного розвитку соціуму від стану фінансово-економічних відносин та підкреслили необхідність системного підходу до функціонування права, політики та економіки. Універсалізм, виняткова суспільна значимість фінансів і фінансової системи об'єктивно вимагають адекватного правового поля і юридичного забезпечення, так само як і визначення базових принципів взаємодії фінансових установ з органами публічної влади. Достатньо корисним в даному контексті вбачається використання категорії державності як теоретико-методологічного підґрунтя вирішення нагальних проблем вдосконалення фінансової сфери.

Теорії держави і права відомі різні підходи до співвідношення держави і суспільства – від їхнього ототожнення до різкого протиставлення. Яскраві епітети демонструють багатогранність держави як публічно-політичної організації суспільства: держава – “нічний сторож”, держава – Левіафан, держава – гарант соціальної солідарності, держава-арбітр тощо [1, с. 13-14]. Але так чи інакше, у кожному з вказаних підходів більшою або меншою мірою зберігається певна напруженість у стосунках між державою та громадянським суспільством.

Категорія державності дозволяє зняти вказану напругу, оскільки вона дає можливість розглянути державу під кутом зору її нерозривного зв'язку із суспільством – державність визначає приналежність держави суспільству, вказує на державу як на певну властивість (характеристику) суспільства. За словами Л.А. Морозової, державність є складним комплексом елементів, структур, інститутів публічної влади, а також компонентів неполітичного характеру, які обумовлені самобутністю й специфікою соціально-економічних, політичних, моральних і духовних умов життєдіяльності конкретного народу або об'єднання народів на певному етапі розвитку суспільства. Вона являє собою якісну характеристику його елементів і інститутів, складає основний зміст й визначальну рису суспільства, має національно-духовну природу, оскільки відображає накопичені даним народом духовні й інші соціальні цінності [2, с. 10-11].

До компонентів державності зазвичай відносять наступні: 1) держава (центральна ланка, яка визначає характер всіх політичних відносин в суспільстві); 2) політична система; 3) економічний лад суспільства, де провідне місце належить відносинам власності; 4) соціальна й духовно-культурна організація суспільства (національні, релігійні відносини); 5) правова система; 6) інформаційна система; 7) людина як суб'єкт

суспільного розвитку, носій найважливіших видів соціальних зв'язків та головної мети функціонування державності [3, с. 100]. Кожний із вказаних компонентів робить свій внесок у якісний стан суспільства, збої у функціонуванні одного з них негативно позначаються на дії інших.

Вважаємо, що необхідно виокремити також фінансову систему у якості одного з найважливіших компонентів державності. Вона закладає підвалини фінансово-економічної діяльності суб'єктів всіх форм власності, створює умови для динамічного розвитку ринкової економіки, дозволяє збалансувати гостро конкуруючі інтереси суб'єктів у різних сферах і сегментах ринку. Важливою рисою є її доволі складний, комплексний характер, оскільки вона, в свою чергу, містить у собі достатньо розвинені самостійні підсистеми: бюджетну, податкову, банківську, платіжну, валютно-курсову, фінансового контролю, фондового ринку, ринку фінансових послуг тощо. Таким чином, фінансова система має досить потужний синергетичний потенціал.

А.Т. Ковальчук згадує про фінансову юрисдикцію як сукупність повноважень відповідних державних органів розв'язувати правові фінансові суперечки й вирішувати справи про фінансові правопорушення. На думку автора, для реального поживлення й посилення фінансово-правового регулювання необхідно, щоб через фінансово-правові повноваження компетентних суб'єктів, їхню фінансову юрисдикцію стало можливим: а) підтримувати правовий режим функціонування грошей як міри коштовності, засобу платежу й кредитного інструмента; б) відтворювати юридичні конструкції, за допомогою яких будуть ефективно здійснюватися грошово-кредитні й товарно-грошові відносини; в) дисциплінувати кругообіг вільно конвертованих валют і пов'язаний із цим рух фіктивно-спекулятивного капіталу; г) забезпечити фінансово-правовий контроль і фінансово-правове регулювання фондового ринку й похідних фінансових інструментів [4, с. 42].

Отже, на нашу думку, теоретично-правовий аналіз сучасних проблем фінансових відносин та пошук ефективних моделей подолання кризових явищ має відбуватися через призму категорії державності, шляхом встановлення належного місця фінансової системи в структурі вказаної категорії, розробки збалансованих підходів до її співвідношення з іншими компонентами державності з метою формування безпечного та комфортного соціально-економічного середовища.

Література

1. Чиркин, В. Е. Государствоведение как отрасль знания и учебная дисциплина [Текст] / В. Е. Чиркин // Государство и право. – 2008. – № 4. – С. 13–20.
2. Морозова, Л. А. Проблемы современной российской государственности [Текст] : учебное пособие / Л. А. Морозова. – М. : Юрид. лит., 1998. – 244 с.
3. Тодька, О. Ю. Народовластие в условиях глобализации [Текст] / О. Ю. Тодька. – Харьков : Право, 2005. – 336 с.
4. Ковальчук, А. Т. Финансовое право – “ревматизм” старой эпохи или комплексный регулятор публичных отношений? [Текст] / А. Т. Ковальчук // Государство и право. – 2010. – № 1. – С. 35–44.

Волошенко, О.В. Фінансова система як невід'ємний компонент державності [Текст] / О.В. Волошенко // Актуальні проблеми правового регулювання фінансово-кредитних відносин в умовах кризи: практика правозастосування і шляхи її вдосконалення : збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (4-5 червня 2010 р.). - Суми : НБУ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; УАБС НБУ, 2010. - С. 13-15.